

Negyedik díjazott

REMÉNYIK SÁNDOR
megtartó és felemelő költészet
MAGYAR ÖRÖKSÉG

Az első világháború utáni költő-triász egyike volt, a legelőbb és a leginkább jelenlévő hármuk közül. Áprily Lajos hamar eltávozott, s a harmincas évektől kezdve csak a távolból érkezett vissza tőle elhagyott Erdélyébe a „láthatatlan írás”. Tompa maga is „magányos fenyő” gyanánt vidéki magányába birkózott a kisváros lehúzó közegével, s csak ritkán hallatta hangját.

Ő, Reményik volt az, aki kezdettől - 1941-ben bekövetkezett haláláig – maradt, kimondva versben, olykor egy-egy mesze hangzó cikkben azt, amit a vele együtt itthon maradottak éreztek, hittek, reméltek.

Az első világháború után, Trianon traumájában, repatriáló vonatok kerekeinek zakatolása mellett, a kétségbeesett tagadás Végvári-verseit röpítette világgá az addig alig ismert nevű költő, hogy aztán már amikor a szívéhez legközelebb állók közül is többen a Sors útjából való kitérést választották, a maradás, az „ahogy lehet” költőjévé váljon, s a „lehet, mert kell” imperatívuszát szögezze szembe elbizonytalanodott hitű sorstársaival. Költői üzenete azonban nem jelszótömkeleg volt, a kisebbségi sorsvállalást nem programként hirdette, hanem mindennapi életünk cselekvés-lehetőségeként fogalmazta meg. A Templomot mutatta fel, s az Iskolát, mint megmaradásunk jelképeit: az Igét, szavait az anyanyelvnek, amely „szent kehely”, amely „tündérvár és katakomba”; a példás életű, felelősséget hordozó - ha a történelem kényszere úgy hozta, „hajlongva is töretlen gerincű” – „álorcás magyarokat”.

Nemzete sorsát azonban sohasem állította szembe más népek boldogulásával. Sőt, amikor a harmincas évek közepétől a gyűlölet és a faji kizárólagosság szennye kezdte elborítani Európát, a „rossz magyarság” vádját is vállalva, határozottan emelte fel szavát, gyötrődve a „ki kezdte?”, az „egymás mellett soha?” kínzó kérdésein, imát mondván a „lángba borult mindenségért”.

Megtartatást kereső költő volt. Isten-hite a modern emberé, akinek mindennapi tapasztalatában szemtől-szembe kerül a keresztyén tanítás és az isteni jószágot és igazságosságot megcsúfoló valóság. Evangélikusnak született, édesapja kolozsvári főgondnoksága, Járosi Andorhoz, a kolozsvári egyházközség lelkészéhez fűződő mély barátsága, saját egyházi közhivatal-vállalása révén is az Egyház mindennapi közege volt életének. Költészetében mégsem a feltétlen hit, hanem a kétely és kísértés által megtalált bizonyosság kap hangot. „Nem istenkereső versek évek során át Reményik istenes versei - írta a nem sokkal később civilként elhurcolt, szovjet fogságban meghalt Járosi Andor – hanem valóban istenes versek, amelyeket kivált az élő Ige, akihez szól a vergődő s még lázadásában is közöttünk a legalázatosabb ember.” S idézi magát Reményiket: „Legeslegjobb mégis akkor vagyok, / Ha felbúgok, hiszek hitetlenül - / Uram, Jézus, légy segítségemül!”

Reményik Sándor költészetének másik megtartó ereje kitéphetetlen gyökerezettség az erdélyi tájba. Nem úgy, hogy tájleíró versekben ábrázolta volna szépségeit. Érzésvilágának legbensőségesebb közege volt ez bérce-s völgyes országrész a radnaborberek-i őstermészet, háttérként az Ünökövel, a Kolozsvárra betekintő havas, a Vlegyásza, a Nagykőhavas, a szebeni Hohe-Rinne, megannyi hely, amelyet oly szívesen keresett fel barátaival,

szívesebben, mint a betegségére enyhet kínáló nagyváradi, pécsi vagy kolozsvári kórházakat. S a Dónát úti villa mögött felmagasló Hója-erdő, vagy maga Kolozsvár is, olyan kitapintható hátterei verseinek, amelyek mélyen, lényegileg „erdélyivé” teszik költészetét.

Különös ellentmondás, hogy ez a magyarság sorsát oly mélyen átélő, kis- és nagyközössége örömeivel-fájdalmaival oly igen azonosuló költő mennyire magányos volt a maga emberi mivoltában. Pedig szerető barátok vették körül, megannyi, neki ajánlott vers tanúskodik erről, ami hozzájuk fűzte. De nem adatott meg neki az az emberi kapcsolat, amely bennünket egész emberré tesz: az élettárs. Vagy az is lehet, sőt bizonyos, hogy az ilyen kapcsolat valósággá válásának küszöbén torpant meg, s az az érzés, amelyre némely köteteiben megjelent verseiből következtetni lehet, s amelyről maga mondta: „kevesebb is, több is volt a szerelemnél”, megmaradt benne az ábrándok tartományában. Még halála után is közel ötven évnek kellett eltelnie, amíg valamikori költő-tanítványa jóvoltából a vershagyaték napvilágot látott, hogy új rejtélyekkel segítse a régieket.

Költészetének halkuló hangjait halála közeledtével, „a szörnyű ember napfogyatkozásban”, elnyomta a második világháború zaja. Halálakor a helikoni írótlár, Molter Károly még bizonyossággként írta le: „A költő helyett műve szól majd a jövőben...”. De alig telt el néhány év, s még nevét is csak megbélyegzés, meghurcoltatás illette a romániai magyar irodalom balosra fordult csillagzata alatt. Évtizedeknek kellett eltelniük, amíg nevének leírását elviselte már a hivatalos kultúrpolitika. Ezt a „jégtörést” egyházának köszönhetjük, amelynek kiadásában negyven évvel halála után „istenes verseinek” egy válogatott kötete unokahúgának, a hagyatékát búvárló Imre Máriának a fáradozásaiból megjelent.

Az 1989-es változással szinte egybeeső centenáriuma születésének az áttörést is meghozta: a valóságos újra-találkozást egykori és új olvasóival. Azokkal, akik megmaradásunk mai útját-módját keresve hitet, erőt akarnak meríteni a munkához, azokkal, akik az egyedül megtartó Istennel vívódva élnek meg ezt a változó világot, azokkal, akik költészetének erdélyi kötődésében a szülőföld megtartó erejét érzik.

Mindezeket nyomatékosítja az, hogy művének a „magyar örökség”-hez tartozását most oklevél is megerősíti.

Dávid Gyula
irodalomtörténész, szerkesztő

Életrajz

Reményik Sándor (*1890. augusztus 30., Kolozsvár, +1941. október 24., Kolozsvár) költő szerkesztő. Kolozsvárott kezdett jogi egyetemi tanulmányait szembetegsége miatt nem fejezi be. Hivatalt nem vállal. 1916-tól kizárólag az irodalomnak él. Ez és apai öröksége biztosítják megélhetését. Az erdélyi újságok állandó munkatársa. 1921-től a *Páosztortúz* című folyóirat főszerkesztője. 1926-ban az Erdélyi Helikon alapító tagja. 1937-ben és 1941-ben Baumgarten-díjat kap. Főbb művei: *Mindhalálíg* (versek, 1918), *Fagyöngyök* (versek, 1918), *Csak így* (versek, 1920), *Vadvizek zúgása* (versek, 1921), *Kenyér helyett* (versek, 1932), *Romon virág* (versek, 1935), *Összes versei* (1941).